BASTERIA, 73: 91-92, 2009

Boekbespreking

BRUYNE, R.H. DE, & Th. W. DE BOER, 2008. Schelpen van de Waddeneilanden. Gids van de schelpen en weekdieren van Texel, Vlieland, Terschelling, Ameland en Schiermonnikoog: 1 – 359, vele foto's en figuren. Fontaine Uitgevers, 's-Graveland. ISBN 978-90-5956-255-4. Hardcover: € 29,90.

"Zoeken naar zeldzaamheden. Verzamelen zit veel mensen in het bloed." "En hèb je dan eenmaal iets bijzonders gevonden, dan is er dat gevoel van exclusiviteit en blijdschap. Een gevoel dat wel is omschreven als 'een soort Blauwe Mauritius-gevoel'. Voor wie dit gevoel kent, of graag wil hebben, is dit boek bedoeld." Zo begint het pas verschenen boek *"Schelpen van de Waddeneilanden"*. Het geluk ligt voor het oprapen! Als je het maar ziet. En daar willen Rykel de Bruyne en Thijs de Boer graag een handje bij helpen. Wie kan een dergelijk verleidelijk aanbod weerstaan? Ieder die iets heeft (gehad) met de zeeschelpen van de Waddeneilanden wordt door de auteurs het boek ingetrokken en komt er niet meer los van: je blijft bladeren, kijken en lezen… Een schat aan informatie wordt aantrekkelijk gepresenteerd in een soepele schrijftrant, met vele verhelderende foto's en tekeningen. Mooie sfeerplaatjes, grappige citaten en een pakkend voorwoord van Liesbeth List omlijsten het geheel.

"Doel van deze publicatie is het geven van een overzicht van alle tot nu toe op de Nederlandse Waddeneilanden aangetroffen molluskensoorten, met uitzondering van die soorten die uitsluitend bekend zijn van aangevoerd materiaal." "Daarnaast zijn gegevens opgenomen over uiterlijk, levenswijze en verspreiding van de behandelde soorten." Dit resulteert in een overzicht van alle 280 van de Waddeneilanden bekende soorten mariene weekdieren, recent en fossiel.

Het hart van het boek bestaat uit het ruim 250 pagina's tellende hoofdstuk *"Soortbeschrijvingen"*, overzichtelijk verdeeld over Polyplacophora, Gastropoda, Cephalopoda, Bivalvia en Scaphopoda. Van elke soort is van de schelp minstens één kleurenfoto en tekening opgenomen, indien nuttig is een foto van een recent exemplaar van elders (meestal Bretagne) toegevoegd; van de naaktslakken zijn de dieren afgebeeld. In het bijschrift van een foto wordt de vindplaats gegeven van het afgebeelde exemplaar. Bij elke soort is vermeld: de familie, de Latijnse en de Nederlandse naam, indien bekend de Friese en de Duitse naam, de afmetingen, de kleur, een korte beschrijving, de recente verspreiding, de vondsten van de Waddeneilanden en de trefkans voor elk eiland.

Na een *"Woord vooraf"*, de *"Inhoudsopgave"*, een *"Inleiding"* en een *"Verantwoording"* volgen hoofdstukken over *"Weekdieren en schelpen"*, *"Schelpen verzamelen"*, *"De molluskenfauna van de Waddeneilanden"* en *"Verschillende schelpen per eiland"*. Dan komt het genoemde hoofdstuk met de soortbeschrijvingen, gevolgd door het slothoofdstuk *"Verspreidingskaarten autochtone soorten"* met behalve de verspreidingskaarten een synoniemenlijst met een korte inleiding in de systematiek, een verklarende woordenlijst, een uitgebreide literatuurlijst, een dankwoord aan de ruim 100 (!) medewerkers en medewerkende instanties en een index op de Latijnse en Nederlandse namen.

De auteurs hebben zonder twijfel het zichzelf gestelde doel, hierboven aangehaald, bereikt. Met een uitgebreide inventarisatie vooraf is eerst een stevig fundament gelegd: stapels publicaties werden gescand, diverse databanken doorgelicht, belangrijke museumcollecties bestudeerd en gegevens van vele privécollecties verwerkt. Belangrijke pijlers onder het boek zijn de collecties van Gerrit Doeksen, Nienke van Dieren en die van de twee schrijvers zelf: de op deze verzamelingen betrekking hebbende afkortingen vinden we in het hele boek terug. De bundeling van al deze gegevens moet buitengewoon tijdro-

vend zijn geweest. Er is zelfs een lijst aangelegd van de soorten die enkel bekend zijn van aanvoer door drijvende, zwevende of rollende voorwerpen of door toedoen van de mens op het strand zijn beland ("*zakjesschelpen*"). Het resultaat is er naar: het overzicht is zonder twijfel volledig, althans, voorlopig. De auteurs geven zelf al enkele frontlinies aan waar nader onderzoek vast nieuwe inzichten gaat opleveren. Dit maakt het boek tot een uitdaging voor de gevorderde veldwerker.

Daarnaast is dit boek een handboek voor de beginnende veldwerker. Aan de hand van de foto's en tekeningen, lettend op de gegeven afmetingen, kunnen de meeste soorten zonder problemen op naam gebracht worden. Tweekleppigen worden van binnen en van buiten afgebeeld. Waar het determineren lastig wordt, worden de verschillen tussen soorten die veel op elkaar lijken meestal in een apart plaatje of in de beschrijvingen toegelicht. Zoals opgemerkt is het soortenoverzicht volledig en als je een zeemollusk vindt die niet in het boek is terug te vinden, heb je beslist iets bijzonders in handen. Toch blijft er nog wel wat te wensen over. Zo zijn niet alle lastige determinaties uitgewerkt. Er mist bijv. een duidelijke vergelijking tussen *Sphenia binghami* en *Hiatella arctica* (en evt. juveniele *Mya*'s) en tussen de verschillende *Nucula*'s. Een determinatiesleutel voor alle 280 soorten is overbodig, maar determinatietabelletjes voor 'moeilijke' groepen als bijv. de Pyramidellidae, Cardiidae en Cultellidae zouden zeker hun nut bewijzen. Jammer is ook dat niet alle accessorische schelpstukken van de vier vermelde soorten Pholadidae zijn afgebeeld. En een systematische lijst van alle behandelde soorten, al dan niet gecombineerd met de opgenomen synoniemenlijst, zou het inzicht in de systematiek beslist bevorderen.

Zowel de beginnende als de gevorderde verzamelaar vindt in het boek interessante achtergrondinformatie over onder meer het opzetten van een wetenschappelijk verantwoorde collectie, verschillende biotopen, aanspoelselpatronen, verzameltechnieken en verschillen in vondsten tussen de Waddeneilanden. Helaas is een verklaring van de gebruikte afkortingen*) voor de trefkans van een soort op de verschillende eilanden weggevallen. De fossiele schelpen van de Waddeneilanden stammen voornamelijk uit het Eemien en het Holoceen. Het kaartje van de situering van de voormalige Eemzee (blauw en donkergrijs, p. 43) is erg verhelderend; de ten onrechte donkergrijs getinte vlekken in het uiterste oosten van Drenthe en Groningen, het IJsseldal en in De Peel zijn de samenstellers vergeven. Terecht waarschuwen de auteurs nog een keer expliciet tegen het door verzamelaarshand schade toebrengen aan kwetsbare autochtone molluskenpopulaties.

Rykel de Bruyne en Thijs de Boer zijn er in geslaagd een prachtig boek te schrijven over de mariene weekdieren van de Waddeneilanden, met een uitgebreidheid die reikt tot aan de grenzen van de wetenschap en een toegankelijkheid die het geschikt maakt voor een breed publiek. Voeg daarbij het appel aan de passie van de verzamelaar en er wordt een cocktail geserveerd die bergen kan verzetten. Een mijlpaal in de geschiedenis van de Nederlandse malacologie! De prijs van de mooie uitgave is, dankzij een subsidie van het Prins Bernhard Cultuurfonds, vriendelijk te noemen. Een tweede druk zal ongetwijfeld niet lang op zich laten wachten. Alle medewerkers, Rykel en Thijs in het bijzonder, van harte gefeliciteerd!

Dick F. HOEKSEMA

*) aaa = uiterst algemeen (1000en), aa = behoorlijk algemeen (100en), a = algemeen (veel), va = vrij algemeen, na = niet algemeen, nz = niet zeldzaam, vz = vrij zeldzaam, z = zeldzaam, zz = behoorlijk zeldzaam, zzz = uiterst zeldzaam (ca 1-3 maal gevonden)